

ADMINISTRAȚIA ȘI PROCESUL ELECTORAL DIN ROMÂNIA (1919-1937)*

Analiza desfășurării campaniilor electorale, a alegerilor parlamentare și a celor locale din România anilor 1919-1937 relevă faptul că, deși oferta politică a fost generoasă și modalitățile de influențare a deciziei corpului electoral erau diverse, partidul de la putere a câștigat întotdeauna alegerile. În aceste condiții, este clar faptul că guvernul avea la îndemână, pe lângă propaganda clasică, anumite procedee prin care își asigura victoria în alegeri. Asemenea modalități de influențare a electoratului le-au constituit: instituirea cenzurii și a stării de asediu, presiunea administrativă, folosirea forțelor de ordine și chiar a armatei, implicarea justiției ș.a. În articolul de față ne vom opri doar asupra unei componente a presiunii guvernamentale, și anume implicarea aparatului administrativ în procesul electoral.

Imediat după 1918 organizarea administrativă devine o problemă capitală, deoarece în Vechiul Regat și în provinciile unite funcționau sisteme diferite de administrație. Se puneă pregnant problema unificării legislației în acest domeniu. În Vechea Românie, legile administrative din 1906 și 1908, cu modificările ulterioare, confereau un caracter centralizat administrației. În Transilvania era în vigoare Legea XXII din 1886, completată cu Decretele II și XXII ale Consiliului Dirigent. Bucovina se administra în baza regulamentului comunal și a regulamentului electoral comunal din anul 1908. În Basarabia o serie de legi elaborate de regimul țarist au dat administrației o organizare, de asemenea, centralizată. Unificarea administrativă a Regatului României se va realiza abia prin legea din iunie 1925, care a însemnat mai mult o extindere a legislației Vechiului Regat în provinciile alipite¹. Potrivit noii legi, teritoriul României se împărțea în județe și acestea în comune; comunele erau de două feluri: rurale și urbane; mai multe comune rurale se grupau în plăși, iar comunele urbane în circumscripții numite sectoare. Potrivit art. 11, primarul era capul administrației comunale, iar prefectul, în calitate de reprezentant al puterii centrale, era capul administrației județene. Ministerul de Interne îndruma, coordona și controla activitatea comunelor și județelor (art. 13)². Potrivit art. 59, primarul era șeful poliției comunale³.

Național-țărăniștii, după preluarea puterii în noiembrie 1928, vor proceda la modificarea legii administrative, considerând că aceasta nu mai corespunde noilor realități românești. De aceea, au pus problema pregătirii unei noi reforme administrative. Ea va fi pusă în aplicare la 3 august 1929 și se deosebea de vechea lege pentru că urmărea realizarea autonomiei și descentralizării administrative. Experiența de la 1929 nu va dura însă mult și prin legi modificatoare succesive s-a revenit aproape la legea din 1925⁴. În sfârșit, în 1936 se adoptă o nouă lege administrativă care păstra aceeași împărțire a țării în județe, plăși și comune, ca în cea din 1925.

În conformitate cu această ultimă lege, primarul fiind conducătorul administrației comunale avea dreptul să numească și să îndepărteze din serviciu pe funcționari și era de asemenea șef al poliției comunale. Legea îi rezerva prefectului un rol deosebit de important. Este reprezentantul guvernului în județ și șeful administrației județene; este capul poliției și jandarmeriei, cu dreptul de a lua toate măsurile pentru a asigura paza și liniștea publică dispunând de forța armată⁵.

Legislația electorală rezerva administrației locale un rol foarte important în ceea ce privește organizarea alegerilor parlamentare și a celor comunale. Astfel, primarii și delegațiile permanente sau

* Prima parte a acestui articol analizează implicarea administrației în procesul electoral în timpul primelor trei alegeri parlamentare organizate în anii 1919, 1920, 1922.

¹ *Enciclopedia României*, vol. I, Imprimeria Națională, București, 1938, p. 305, 306. În problema unificării administrative a României Mari vezi: Gheorghe Iancu, *Contribuția Consiliului Dirigent la consolidarea statului național român*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1985; Idem, *Unificarea legislativă. Sistemul administrativ al României (1919-1939)*, în *Dezvoltare și modernizare în România interbelică. 1919-1939. Culegere de studii*, coordonatori Vasile Pușcas, Vasile Vesa, Marcel Știrban, București, 1988, p. 39-67; Ion Agrigoroaiei, *România interbelică*, vol. I, Editura Universității "Alexandru Ioan Cuza", Iași, 2001; Gheorghe E. Cojocaru, *Integrarea Basarabiei în cadrul României (1918-1923)*, Editura Semne, București, 1997; Ovid Sachelarie, Valentin Georgescu, *Unirea din 1918 și problema unificării legislației*, în *Studii-Revistă de Istorie*, tomul XXI, 1968, nr. 6; Sorin Radu, *Unificarea administrativă a României Mari în gândirea politică a lui Iuliu Maniu*, în *Annales Universitatis Apulensis*, Historica, tomul 2-3, 1998-1999, p. 15-27.

² C. Hamangiu, *Codul general al României. Legi uzuale*, vol. XI-XII, p. 338-340.

³ *Ibidem*, p. 348.

⁴ *Enciclopedia României*, vol. I, p. 306.

⁵ *Ibidem*, p. 307.

comisiile interimare ale comunelor urbane și rurale aveau obligația de a întocmi listele electorale, de a distribui certificatele de alegător, de a asigura respectarea liniștii și ordinii publice pe timpul desfășurării campaniilor electorale și a alegerilor ș.a.m.d. Notarii aveau obligația, printre altele, de a confirma sau infirma adevărata identitate a alegătorilor și a candidaților de pe listele electorale.

În România interbelică – așa cum remarca un observator al epocii – administrația a fost pusă în slujba politicii și nu invers, pentru că primarii și prefecții erau aleși sau numiți mai mult după interesele politice decât după cele locale specifice. Fiecare guvern, în momentul preluării puterii, proceda ca și cum viața publică începea cu el, schimbând în cea mai mare parte pe cei puși anterior de alții să conducă administrația. Deci, nu se poate vorbi de o continuitate în această privință⁶. În mare măsură, prefectul, primarul, consilierul nu erau aleși după merite sau competența lor de administratori, ci după capacitățile lor de „electori”⁷. Ei trebuiau în primul rând, să știe „să facă alegeri”. *Primarul elector* era, așadar, agentul partidului în comună, preocupările lui rămânând exclusiv electorale, gospodăria satului sau reprezentarea intereselor lui trecând pe un plan secundar⁸.

Unii dintre analiștii epocii afirmă că în momentul când regele însărcina un partid cu formarea guvernului și cu organizarea de alegeri, acesta își baza izbânda „pe administrație și pe metodele tradiționale, violența și corupția generală”⁹. Slujba și pâinea zilnică a funcționarului administrativ depindea de guvernul care îi asigura angajarea și fiecare proces electoral a adus o schimbare totală a echipei și înlocuirea lor¹⁰.

Ziaristul Andrei Corteanu, într-un articol publicat în martie 1924 pe tema reformei administrative, scria că în comunele rurale primarul este de obicei un țăran mai de frunte, „agentul electoral al partidului de la cârmă”. „Acum de când s-a introdus sufragiul universal, - continua acesta – numărul candidaților la primărie a crescut în proporție cu numărul partidelor și primăria rurală, așa oropsită cum este ea, a devenit ceea ce era sub regimul censitar și ceea ce este și astăzi primăria urbană: gajul agenturii electorale a guvernelor [...] Subprefectul nu are nici o atribuție efectivă și serioasă. El transmite ordinele prefectului și supraveghează administrația comunală, cu alte cuvinte ține în frâu agentura electorală rurală a guvernului. Recrutarea subprefecților buni, se face din ce în ce mai greu, atât din cauza salariilor mizerabile ce li se servesc, cât și din cauza pozițiunii morale umile pe care o are. În completă dependență de prefect și de interesele electorale ale guvernului, fără atribuțiuni determinate, fără inițiativă, cel mai bun subprefect, când nu este el însuși un agent electoral răsplătit prin funcțiunea ce i s-a dat, pentru devotamentul și excesul lui de zel în campania electorală, este acela care nu face nimic pentru a nu i se găsi nici o vină”¹¹.

Ion Mihalache, într-o lucrare publicată în 1926 purtând titlul sugestiv *Lupta între lumea cea veche și lumea nouă*, considera că „unul dintre semnele urâte ale vremurilor de trezire la o nouă viață, sub o nouă formă, a poporului român, în anii de după război, va rămâne desigur amestecul administrației și-n special al jandarmilor în alegeri”¹².

Conform Decretului-lege electoral din noiembrie 1918 cu aplicabilitate în Vechiul Regat și Basarabia, funcționarii care doreau să candideze pentru un loc în Parlament trebuiau să demisioneze cu cel puțin 15 zile înainte de scrutin. Acest articol a stârnit nemulțumirea deputaților Sfatului Țării care au cerut explicații de la ministrul basarabean Daniel Ciugureanu. Acesta venise la Chișinău la 23 noiembrie 1918, împreună cu comisarul general Arthur Văitoianu pentru a discuta în Sfatul Țării problemele stringente ale provinciei. Daniel Ciugureanu considera că legea putea fi ocolită, deoarece în Consiliul de Miniștri s-a ținut cont de faptul că legea trebuia să fie ireproșabilă, clară și s-a decis: „dacă funcționarul este un bun naționalist român, el coordona chestiunea cu șeful”, ținând cont că Basarabia duce lipsă de funcționari competenți¹³. În consecință, numeroși funcționari din această provincie și-au depus candidaturile la Parlament în alegerile din noiembrie 1919.

⁶ C. Papazoglu, *Funcționarismul public sub raportul profesional, administrativ, social-național*, în *Democrația*, anul X, nr. 9-12, 1922, p. 272.

⁷ Marin Simionescu-Râmnicăneanu, *Contribuții la o ideologie specific românească*, Editura Impres, București, 1939, p. 45.

⁸ *Ibidem*.

⁹ Teodor Cudalbu, *Scăderile morale ale partidelor politice de astăzi*, București, 1939, p. 32.

¹⁰ Cf. Nicolas M. Nagy-Talavera, *Fascismul în Ungaria și România*, Editura Hasefer, București, 1996, p. 55.

¹¹ Andrei Corteanu, *Reforma administrativă*, în *Revista vremii politice, literare și economice*, anul IV, nr. 3, din 9 martie 1924, p. 4.

¹² Ion Mihalache, *Lupta între lumea veche și lumea nouă*, Tipografia Națională, P. I. Gavrilăscu, Craiova, 1926, p. 61.

¹³ Cf. Svetlana Suveică, *Unele considerații privind primele scrutine electorale în Basarabia românească (1919-1922)*, în *Clio – Almanah Istoric*, Chișinău, 1998, p. 65.

Primele alegeri parlamentare în baza votului universal s-au organizat sub conducerea guvernului Arthur Văitoianu, care a menținut în funcție aparatul administrativ de orientare liberală. În consecință, organele administrative au sprijinit P.N.L., încercând să-i asigure o majoritate confortabilă în Parlament. Acest ajutor este recunoscut de însuși I. G. Duca în memoriile sale, unde consemna că lupta politică a liberalilor s-a purtat „în condiții extrem de favorabile”, și anume „lipsa lui Averescu, simpatia Guvernului, ajutorarea chiar a aparatului administrativ”¹⁴.

În arhivele Ministerului de Interne se găsesc numeroase plângeri, telegrame de protest adresate de alegători sau de candidații opoziției cu privire la sprijinul acordat de autoritățile comunale liberalilor, la obstrucționarea propagandei etc.¹⁵

În preajma alegerilor, numeroși alegători din întreaga țară au înaintat proteste prim-ministrului Arthur Văitoianu sau ministrului de Interne pentru că primarii și funcționarii de la primării nu i-au înscris în listele electorale, sau nu au primit certificate de alegător¹⁶.

Prefecții și primarii orașelor care aveau la dispoziție automobile, în dese cazuri, le-au pus în slujba candidaților liberali, pentru a le ușura deplasările în circumscripțiile electorale, pentru propagandă. Așa s-a întâmplat, spre exemplu, la Craiova¹⁷, Tutova¹⁸, Prahova¹⁹. În urma sesizărilor primite din teritoriu, Arthur Văitoianu ordona prefecților, printr-o circulară, să nu mai permită asemenea lucruri, amenințând cu pedepsirea aspră a celor care vor mai folosi automobilele instituțiilor statului în scopuri de propagandă²⁰.

În județul Tutova, prefectul și administratorii de plasă, în majoritatea localităților, patronau întrunirile electorale ale P.N.L.²¹ N. Ghica, șeful organizației județene Bacău a Partidului Conservator Progresist, adresa o reclamație prim-ministrului Arthur Văitoianu că „în plasa Muntelui administratorul de plasă Popeanu merge din casă în casă în comunele distruse de pe linia frontului și spune la toți că dacă nu vor vota pe candidații liberali, nu vor primi despăgubiri. În comuna Agăș și Brusturoasa s-au adus turme de vite, care rămân în oborul primăriei în loc să fie distribuite locuitorilor, căroră li se zice că vor primi vite numai dacă vor vota pe liberali”²². Doi candidați țărăniști din același județ Bacău acuzau pe administratorii de plasă și pe primari că „întovărășesc pe candidații liberali și fac propagandă pe față pentru ei”²³.

Acuzațiile aduse prefecților, administratorilor de plasă sau primarilor că sprijină propaganda electorală a candidaților liberali sunt foarte numeroase²⁴ și, de regulă, fiecare în parte era urmată de o circulară a lui Văitoianu prin care se ordona cercetarea cazului și luarea de măsuri urgente acolo unde se impunea.

În Transilvania, unde Consiliul Dirigent inițiasă procesul de reorganizare a administrației, Partidul Național a primit sprijinul funcționarilor în alegeri. În posturile de prefecți au fost numiți fruntași ai partidului, șefi de organizații județene. Victor Onișor, secretar general la resortul Afacerilor Interne, a trimis la 12 august 1919 tuturor prefecților următoarea adresă confidențială: „Domnul este delegat din partea Comisiei Centrale a P.N.R. [se referea la candidații naționali] pentru a organiza partidul în județ și pentru a conduce propaganda electorală în interesul partidului. Sunteți invitat a-i pune la dispoziție mijloacele de locomoție (automobile) pentru toate agendele sale”²⁵. Prefectul județului Sibiu a trimis un ordin primarilor, la 20 septembrie 1919, privitor la adunările electorale ale P.N.R. După ce aducea la cunoștința acestora numele candidaților naționali și zilele când se vor ține adunările electorale, îndatora toate primăriile comunale „să participe și să îndemne cu toate mijloacele la aceste adunări populare”²⁶ pe toți țărani.

¹⁴ I.G. Duca, *Memorii*, vol. IV, Editura Machiavelli, București, 1994, p. 232.

¹⁵ Arhivele Naționale București, fond Ministerul Afacerilor Interne [în continuare se va cita A.N.B., fond M.A.I.], dos. 488, 489/1919.

¹⁶ *Ibidem*, dos. 489/1919, f. 1-7.

¹⁷ *Ibidem*, f. 8.

¹⁸ *Ibidem*, f. 10.

¹⁹ *Ibidem*, f. 32.

²⁰ *Ibidem*, f. 35.

²¹ *Ibidem*, f. 8.

²² *Ibidem*, f. 45. Acuzații identice au venit și din județul Buzău [*Ibidem*, f. 16.]

²³ *Ibidem*, f. 52.

²⁴ *Ibidem*, f. 63-91.

²⁵ Cf. Gheorghe Iancu, *Campania electorală pentru alegerile parlamentare din 1919 în circumscripțiile Transilvaniei*, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai*, Series Historia, fasc. I, 1973, p. 102.

²⁶ *Ibidem*, p. 102-103..

Într-un raport al prefectului județului Alba de Jos, adresat președintelui Consiliului Dirigent în 30 octombrie 1919, privind activitatea electorală, se preciza că în circumscripția Abrud, situația „este îmbucurătoare” pentru Partidul Național, deoarece „încercările candidatului partidului național-radical al țărănimii și al muncitorimii românești n-au reușit”. Lucrurile au decurs bine și la Aiud și la Blaj, unde naționaliștii nu au avut contracandidați. În schimb, la Alba Iulia, opoziția a depus și ea liste de candidați. „Așa se vede – se preciza în raport – că în județul nostru tot cu locurile istorice avem de lucru”. Prefectul promitea că „oricum va fi, lupta o vom lua. [...] Regret numai că și în județul nostru trebuie să înregistrăm și cazuri de dizidență cari pornesc din unele capete nemulțumite și iresponsabile”²⁷.

În Vechiul Regat, în ciuda sprijinului oferit de aparatul administrativ, liberalii nu au reușit să obțină o majoritate absolută, lucru care se întâmpla pentru prima dată în istoria alegerilor din România și care nu se va mai repeta în toate alegerile interbelice, cu excepția celor din 1937.

Datorită mării popularități de care se bucura generalul Averescu, în 1920 el nu a avut nevoie de exercitarea unei presiuni administrative prea mari pentru a-și asigura o majoritate parlamentară²⁸. Totuși, și cu această ocazie s-au produs o serie de ilegalități și abuzuri din partea autorităților locale.

Între primele măsuri luate de guvernul averescan pentru asigurarea succesului electoral a fost aceea de a numi noi prefecți de județ și de înlocuire a comisiilor administrative interimare instalate în timpul guvernării Blocului parlamentar²⁹, numind în locul lor altele formate din membrii fideli partidului (evident, au fost schimbate comisiile interimare din acele localități pe care guvernul le considera „nesigure”).

La 29 martie 1920, Ministerul de Interne a trimis un ordin circular către prefecți prin care le cerea să combată „cu toată energia” orice „tendențe anarhice și distructive ce s-ar ivi la sate”³⁰. În această acțiune de „potolire a spiritelor” se recomanda autorităților locale utilizarea invalizilor de război, a preoților, învățătorilor, studenților, negustorilor. Se făcea precizarea că Ministerul de Interne „le va plăti transportul și o indemnizație de deplasare”³¹.

Au fost cazuri în care autoritățile administrative au făcut propagandă electorală alături de candidații Partidului Poporului. În județul Gorj, aceștia au fost însoțiți de prefect, pretori, administratori financiari sau revizorii școlari, uneori chiar de comandantul companiei de jandarmi³². Nicolae Iorga, candidând la Săliște, se plângea că nu a văzut în viața lui „un mai zelos agent electoral cum a fost prefectul dr. Comșa”³³. Iorga spunea într-un discurs în fața Camerei că prefectul județului Sibiu l-a însoțit cu automobilul pe candidatul averescan, că a prezidat adunările electorale, în multe locuri chiar a vorbit, combătând opoziția. Mai mult decât atât, prefectul a convocat pe toți primarii din circumscripția Săliște și, laudând meritele lui Averescu, i-a îndemnat să nu asculte de „apostolii mincinoși” și să voteze cu Partidul Poporului³⁴. În comuna Poiana Sibiului prefectul a luat cuvântul la o întrunire electorală, cerând alegătorilor să voteze cu candidatul averescan. La sfârșitul adunării, întreaga administrație locală, cu candidatul, cu prefectul, cu inspectorul de poliție și cu o mare parte a alegătorilor, a participat la „ospățul electoral”. La 29 mai prefectul i-a convocat, de această dată, pe toți secretarii comunali, alături de primarii din întreg județul, sub amenințarea că în caz de neprezentare vor fi suspendați sau transferați în Basarabia sau Dobrogea. Cu acest prilej li s-au dat ordine clare de a sprijini propaganda electorală a guvernului³⁵.

Autoritățile administrative au fost folosite din plin în propaganda electorală a Partidului Poporului. În numeroase localități, prefecții le-au comunicat sătenilor că în curând guvernul Averescu îi va împroprietări cu pământ³⁶. În același timp, în alte părți, prefecții au cerut ca în cadrul întrunirilor electorale

²⁷ Arhivele Naționale. Direcția Județeană Alba [în continuare se va cita A.N.D.J. Alba], fond Prefectura Județului Alba de Jos. Cabinetul Prefectului, dos. 1/1919, f. 2.

²⁸ Tancred Constantinescu, *Efectele legii electorale și învățămintele ce decurg din alegerile făcute după război, în Democrația*, anul XIV, 1926, nr. 10-12., p. 99; Sorin Radu, *Mitul eroului salvator, Cazul generalului Alexandru Averescu*, în *Apulum*, XXXV, 1998, p. 553-554; Constantin Argetoianu, *Memorii. Pentru cei de mâine. Amintiri din vremea celor de ieri*, vol. VI, Editura Machiavelli, București, 1996, p. 240, 241.

²⁹ Cf. Ioan Scurtu, *Lupta partidelor politice în alegerile din mai-iunie 1920*, în *Carpica*, 1972, p. 258; Idem, *Din viața politică a României. Întemeierea și activitatea Partidului Țărănesc (1918-1926)*, Editura Litera, București, 1975, p. 49.

³⁰ A.N.B., fond M.A.I., dos. 91/1920, f. 49.

³¹ Cf. Ioan Scurtu, *Lupta partidelor politice în alegerile din mai-iunie 1920*, p. 258.

³² A.N.B., fond M.A.I., dos. 71/1920, f. 7.

³³ Nicolae Iorga, *Alegerea de la Săliște înaintea Camerei*, Tipografia Cultura Neamului Românesc, București, 1920, p. 7-8.

³⁴ *Ibidem*, p. 8, 9.

³⁵ *Ibidem*, p. 12-14; vezi și Nicolae Iorga, *Memorii*, vol. III, Editura Națională S. Ciornei, București, [f.a.], p. 23.

³⁶ Nicolae Iorga, *Memorii*, vol. III, p. 12.

„chestiunea reformei agrare să nu se poată lua în discuție”³⁷. Manifestele electorale averescane au fost expediate prefectilor, cu obligația ca aceștia să le distribuie prin intermediul pretorilor, primarilor și a notarilor³⁸. Uneori, funcționarii administrativi erau făcuți răspunzători de rezultatul alegerilor. Astfel, în județul Buzău, prefectul „cutreiera satele și amenința funcționarii, spunând că dacă nu reușește lista guvernamentală, vor fi dați afară din slujbă”³⁹.

În timp ce manifestele electorale guvernamentale erau răspândite de aparatul administrativ, aceleași autorități împiedicau întrunirile opoziției și confiscau materialele lor de propagandă. De o atenție deosebită în acest sens „s-a bucurat” Partidul Socialist; autoritățile locale au primit ordine speciale pentru a opri împărțirea manifestelor socialiste și propaganda lor prin sate⁴⁰. Asemenea procedee au fost aplicate și altor formațiuni politice din opoziție. Astfel, un candidat țărănist telegrafia Ministerului de Interne că într-o localitate din județul Argeș, pretorul și cu șeful secției de jandarmi l-au împiedicat să facă propagandă și i-au confiscat manifestele, motivând că „au ordin”⁴¹.

Măsurile luate de guvernul Averescu împotriva propagandei Partidului Țărănesc au fost ferme. Astfel, autoritățile centrale le-au trimis prefectilor broșura intitulată *Contra propagandei țărăniste*, în care se indicau măsuri severe împotriva agenților țărăniști, împiedicarea activității lor pe orice căi⁴². În baza acestor indicații autoritățile administrative din teritoriu au luat măsuri de obstrucționare a agitației țărăniste. Spre exemplu, în județul Buzău propagandiștii țărăniști au fost împiedicați să facă propagandă electorală, ajungându-se chiar la folosirea forței⁴³. Cu toate acestea, autoritățile nu au putut opri în totalitate activitatea agenților electorali țărăniști, care, alături de socialiști vor reuși să răspândească, în același județ Buzău, „manifeste și broșuri incendiare”⁴⁴.

Deși dreptul de întrunire era garantat de Constituție, prefectii, pretorii sau primarii au interzis adesea partidelor din opoziție să organizeze întruniri electorale. Spre exemplu, așa s-a întâmplat în Ighiu (jud. Alba Inferioară), unde pretorul a interzis socialiștilor ținerea de adunări politice⁴⁵.

Profitându-se de un ordin al ministrului de Interne, prin care se cerea prefectilor să ia măsuri împotriva acelor care în propaganda electorală abuzează de libertățile constituționale și atacă prin grai sau prin scris ordinea socială și siguranța statului, autoritățile i-au declarat „agitatori”, în unele cazuri, chiar pe liderii partidelor din opoziție. În această situație s-au găsit Nicolae Iorga, Nicolae Lupu, Ion Mihalache, Iuliu Maniu, Alexandru Vaida-Voevod ș.a.⁴⁶. Nicolae Iorga îi reproșa lui Averescu, într-o telegramă că „organele administrative din Transilvania nu respectă ordinele d-voastră de a se ține de la agitații politice și a lăsa manifestarea liberă a voinței poporului. Sunt în situația dureroasă de a putea dovedi nenumărate cazuri”⁴⁷. Alexandru Marghiloman, aflat în turneu electoral în sudul Basarabiei, constata și el că „întregul aparat administrativ era anume mobilizat, un inspector, controlorul subprefecților [...] în persoană, învăța pe primari tactica electorală”⁴⁸.

Alegerile parlamentare din februarie-martie 1922 aveau o importanță deosebită deoarece Corpurile legiuitoare ce urmau să fie alese căpătau în mod direct caracterul de Adunare Constituantă, cu sarcina de a proceda la revizuirea Constituției. În consecință, guvernul liberal a folosit în mod abuziv administrația pentru a obține cele 2/3 din numărul mandatelor care-i permiteau modificarea legii fundamentale a statului.

O primă măsură luată de guvern a fost aceea a numirii de noi prefecti în județe. Făcând acest lucru, premierul Ionel Brătianu avea certitudinea că aparatul administrativ al țării va fi angrenat în

³⁷ A.N.B., fond M.A.I., dos. 55/1920, f. 24.

³⁸ *Ibidem*, dos. 6/1920, f. 26.

³⁹ *Ibidem*, dos. 61/1920, f. 12.

⁴⁰ Cf. Ioan Scurtu, *Lupta partidelor politice în alegerile parlamentare din mai-iunie 1920*, p. 260. Pentru a lovi în Partidul Socialist, la 25 aprilie 1920, printr-un ordin circular al M.A.I. referitor la alegeri, se stabilea ca toți cei care s-au făcut vinovați după 8 decembrie de vreo infracțiune în contra statului român sau au manifestat și au tulburat ordinea publică sunt nedemni de a fi aleși. [cf. Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *Viața politică în România. 1918-1921. Partidele politice*, Ediția a II-a, Editura Politică București, 1976 p. 269-270]. Erau vizați liderii socialiști care participaseră la grevele muncitorești din această perioadă.

⁴¹ A.N.B., fond M.A.I., dos. 88/1920, f. 1.

⁴² *Ibidem*, dos. 6/1920, f. 24.

⁴³ *Ibidem*, dos. 61/1920, f. 17.

⁴⁴ *Ibidem*, f. 8.

⁴⁵ *Ibidem*, dos. 55/1920, f. 3.

⁴⁶ I. C. Del, *Agitatorii*, în *Neamul românesc*, anul XV, nr. 98 din 16 mai 1920.

⁴⁷ A.N.B., fond M.A.I., dos. 55/1920, f. 10.

⁴⁸ Alexandru Marghiloman, *Note politice*, vol. III, Editura Machiavelli, București, 1995, p. 365.

direcția dorită, adică în sprijinul candidaților P.N.L.⁴⁹. Liberalii au grăbit, de asemenea, semnarea Decretului-regal pentru dizolvarea unor comisii interimare care girau afacerile comunelor rurale și urbane și înlocuirea lor cu altele⁵⁰, constituite din elemente loiale, membri ai partidului. Prefecții erau cadre politice cu experiență electorală, în consecință efectele acestor numiri nu au întârziat să apară. Acolo unde nu exista siguranța deplină a atitudinii pro-guvernamentale a unor funcționari de stat, s-au luat tot felul de măsuri. De pildă, pretorii din județele Timiș-Torontal și Caraș-Severin au fost transferați, iar unii concediați pentru șase săptămâni⁵¹. În acele zile, întreaga presă opoziționistă scria despre mutările, revocările, suspendările pe care liberalii le făceau în rândul funcționarilor bănuți că au alte simpatii politice decât cele liberale.

În Basarabia, guvernul liberal atenționa funcționarii să nu facă acțiuni de politică militantă împotriva guvernului, și, totodată, să nu facă uz de autoritate pentru a lupta contra conducerii statului. O asemenea atitudine a guvernului trebuie analizată din perspectiva faptului că mulți dintre funcționari nu erau români⁵².

Președintele P.N.R., Iuliu Maniu, avea să se plângă regelui, într-o scrisoare, că în Transilvania „sute de funcționari [au fost] permutați și destituiți”⁵³.

Autoritățile locale au procedat la respingerea unor candidaturi. Această metodă a fost folosită mai ales în Transilvania, unde legea electorală elaborată de Consiliul Dirigent în 1919 prevedea la art. 46 că în cazul în care într-o circumscripție s-ar depune o singură listă de candidați sau o singură candidatură, aceasta este declarată aleasă, fără a se mai ține alegerea. În 1922, această prevedere care la timpul potrivit a servit P.N.R.-ului, se întorcea acum împotriva lui; așa s-a întâmplat în județul Hunedoara, unde 6 din 9 deputați au fost aleși fără a se mai ține votarea⁵⁴; motivele invocate erau foarte diverse, uneori chiar ridicole.

În multe județe ale țării, prefecții au ordonat confiscarea și distrugerea materialelor de propagandă și a publicațiilor opoziției. Așa s-a procedat în județele Sălaj și Făgăraș⁵⁵. De asemenea, într-o serie de județe au fost interzise, de către prefecți, întrunirile partidelor politice din opoziție. La Lugoj, de exemplu, autoritățile locale au intervenit brutal împotriva întrunirii electorale a P.N.R., în timp ce la Tecuci a fost interzisă o adunare a organizației țărăniște locale⁵⁶. Prefectul județului Făgăraș a interzis organizarea unor întruniri electorale în comunele Hârseni, Copăcel, Sebeș, Mărgineni. El își motiva atitudinea prin faptul că organizatorii lor, dr. Iancu Mețianu, dr. Victor Pralea și Iacob Popa sunt membri P.N.R. și reprezintă „regionalismul pentru Ardeal și ca atare lucră contra principiului unificării naționale și sufletești a tuturor românilor din România Mare, protejând astfel atacurile îndreptate de cei nechemați contra integrității țării”⁵⁷.

În Basarabia, spre deosebire de campaniile electorale precedente, și-au intensificat activitatea o serie de grupări de stânga: Gruparea plugarilor și muncitorilor, Partidul social-țărănesc, Partidul Socialist basarabean ș.a.. Primarul comunei Nemțeni, județul Chișinău, telegrafia prefectului de județ informându-l despre propaganda disperată a agenților comuniști pentru candidații lor în Adunarea Deputaților. În acord cu prefectul de Huși, au fost ridicate toate luntrile de pe Prut pentru a împiedica deplasarea lor. „Succesul obținut, - telegrafia primarul de Huși celui de la Nemțeni – este o operație de asanare politică pe care o întreprindem cu toții în interesul țării și al neamului românesc”⁵⁸.

Au fost cazuri în care prefecții au acționat în sensul învrăjbirii relațiilor dintre partidele din opoziție; așa s-a întâmplat la Brașov, unde prefectul raporta Ministerului de Interne, pe data de 25 februarie 1922, că „am încercat să mențin echilibrul între naționali și țărăniști, învrăjbindu-i unul în contra celuilalt, prin servicii administrative și să dau teren mai liber candidatului liberal”⁵⁹.

⁴⁹ Cf. Simion Cutișteanu, Gheorghe I. Ioniță, *Electoralul din România în anii interbelici*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1981, p. 42.

⁵⁰ *Monitorul Oficial*, partea I, nr. 273, din 5 martie 1922.

⁵¹ Cf. Mihail Florescu, *Alegerile parlamentare în lumina cifrelor și a faptelor. 1918-1937*, București, 1946, p. 30.

⁵² Cf. Svetlana Suveică, *op. cit.*, p. 76.

⁵³ *Scrisoarea lui Iuliu Maniu către Ferdinand*, în *Patria*, anul IV, din 11 martie 1920.

⁵⁴ *În plină revoluție*, în *Neamul românesc*, anul XVII, nr. 46 din 2 martie 1922.

⁵⁵ *Patria*, anul IV, nr. 39 din 23 februarie 1922.

⁵⁶ A.N.B., fond M.A.I., dos. 66/1922, f. 4, 6.

⁵⁷ A.N.D.J.-Cluj, fond Blaj, arh. Iacob Popa, doc. 290.

⁵⁸ Cf. Svetlana Suveică, *op. cit.*, p. 76.

⁵⁹ A.N.B., fond M.A.I., dos. 8/1922, f. 15.

Ca urmare a măsurilor luate în județe, prefectii raportau Ministerului de Interne că „*reușita guvernului e aici asigurată*”⁶⁰. Prefectul județului Ciuc comunica superiorilor că „*am luat măsuri de precauțiune*” care s-au soldat în final cu alegerea candidatului liberal⁶¹.

Dintre acțiunile de rezistență a partidelor politice față de măsurile brutale luate de guvernul I.I.C. Brătianu în timpul campaniei electorale, o rezonanță deosebită a avut memoriul telegrafic al lui Iuliu Maniu trimis regelui, în care califica alegerile drept un „scandal european”, declarând că nu va recunoaște autoritatea Parlamentului care va fi ales⁶². Gestul lui Maniu nu aducea nimic nou ca manieră; adeseori fruntași ai opoziției își exprimaseră în mod similar nemulțumirile, regele fiind, în principiu, arbitru între partide⁶³. Ceea ce conferea o semnificație aparte memoriului lui Iuliu Maniu era mai ales, identificarea până la un anumit punct cu Transilvania, identificare atât de perseverent combătută de Octavian Goga⁶⁴.

Efectele procedurilor electorale liberale nu au întârziat să apară, P.N.L. câștigând alegerile cu un procent de peste 60% din voturi.

Administrația locală a constituit în perioada 1919-1922 principalul factor de influențare a corpului electoral. Legislația românească a conferit administrației un caracter centralizat, guvernul controlând-o și utilizând-o în scopuri de partid. În consecință, pentru a câștiga cât mai multe voturi, guvernul se folosea de întregul aparat administrativ pentru a influența decizia corpului electoral. Este la fel de adevărat că în numeroase cazuri funcționarii, fie din *exces de zel*, fie pentru a intra în grațiile puterii, ajutau guvernul să iasă învingător în alegeri.

SORIN RADU

THE ADMINISTRATION AND THE ELECTORAL PROCESS IN INTER-WAR ROMANIA (1919-1937)

SUMMARY

The first part of the article analyses the involvement of the administrative machine in the electoral process during the first three parliamentary elections organized in Romania after World War I : 1919, 1920, 1922. This division of the subject is determined by the fact that those three elections took place on an administrative system different from those which existed in United Romania. The next parliamentary elections, in 1926, and others would take place in an unified electoral and administrative system.

A constant of the parliamentary elections in inter-war Romania was the getting of the most votes of the leading party. On those terms, there is very clear that the government would benefit not only of the classical propaganda but also of certain methods by which they could assure their victory in elections. In this article we will analyse just one of the methods of influencing the electorate and that is the involvement of the government and of administration in the electoral process.

Between 1919-1922 the local administration was the main factor, used by the leading party, of influencing the electorate. The administration had a centralised character, the government controlling and using it for the party's interest.

The electoral legislation gave the administration a very important role in organizing and proceeding the parliamentary and communal elections. Among the most important tasks of the administration were: to draw up the electoral list, to distribute the elections cards, to assure public order and peace etc.

The politic mentality of that epoch made the political parties to see in administration a lever used in order to get some electoral advantages. The prefect, the mayor, the counsellor were not chosen primarily in accordance to their competence of managers, but more in accordance to their capacity “to organize elections”. Therefore, their preoccupations were mainly electoral.

The transformation of administration into an electoral instrument of the leading party was not due to the government's pressure on the office workers, but to a certain “excess of zeal” of them, they helped the government to win the elections with the aim to get some rewards and benefits from the government.

⁶⁰ *Ibidem*, dos. 22/1922, f. 16.

⁶¹ *Ibidem*, dos. 51/1922, f. 3.

⁶² *Patria*, anul IV, nr. 47, din 4 martie 1922.

⁶³ Octavian Goga trimisese din Rășinari o telegramă similară Regelui. [*Îndreptarea*, anul IV, nr. 63, din 19 martie 1922].

⁶⁴ Cf. Ioan Ciupercă, *Opoziție și putere în România anilor 1922-1928*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 1995, p. 58.